

Fængselsfunktionæren

FÆNGSELSFORBUNDET

NR 6
JUNI 2014

TEMA OM FREMTIDENS
FÆNGSELSBETJENTE

FÆRRE BETJENTE
FLERE CIVILE ANSATTE

HVER 3. AFSONER HAR EN
PSYKIATRISK DIAGNOSE

INDHOLD

-
- 4 Efter 10 år: Færre betjente og flere civile
 - 6 Trivselsdage i Østjylland giver raske ansatte
 - 7 Hver tredje afsoner har været i psykiatrisk behandling
 - 8 Kort nyt
 - 10 Fængselsbetjente forsøgt kørt ned under narkoindsmugling
 - 12 TEMA: Evnen til at skabe relationer
 - 14 TEMA: Unge betjentbriller på fremtiden
 - 16 TEMA: De er blevet bedre til at sætte sig ind i den enkelte fange
 - 18 TEMA: Fra panoptikon til landsbykopi
 - 20 Fire dage med fokus på arbejdsmiljøet
 - 22 Forsinket debriefing, men ikke for sent
-

FÆNGSELSBETJENTEN HAR TAGET NØGLEN I DEN ANDEN HÅND

Af Kim Østerby, formand
for Fængselsforbundet

Vi sætter i denne udgave fokus på faget på en lidt anden måde, end vi plejer. Vi tager nemlig bladet med på Folkemødet på Bornholm midt i juni.

Derfor er nogle af de ting, vi skriver om, også målrettet de 60.000 potentielle læsere, som vi møder i vores telt på Folkemødet.

Der er nemlig stadig danskere, som ser os i vores historiske rolle som fangevogtere, der hovedsagelig låser celler i og uddeler mad.

Men nutidens fængselsbetjente og værk-mestre har helt andre komplekse opgaver, der kræver en bred og solid faglighed. De er krumtappen i Kriminalforsorgens arbejde med at hjælpe de dømte videre til en kriminalitetsfri tilværelse.

Det budskab vil vi gerne formidle til alle interesserede både politikere og menig-mand på Folkemødet.

I dag går de traditionelle fængselsopgaver hånd i hånd med andre opgaver. Som kontaktpersoner sørger vi for, at den enkelte indsatte har en tovholder gennem afsoningsforløbet. På behandlingsafdelingerne hjælper vi den indsatte, når han eller hun forsøger at blive stoffri. I værkstederne giver vi dem meningsfuldt arbejde, og på uddannelsesafdelingerne hjælper vi dem i gang med en uddannelse.

På den måde har fængselsbetjente og værk-mestre en væsentlig del af ansvaret for at resocialisere fangerne til et liv uden kriminalitet.

Det er i og for sig ligegyldigt, om vi løber, arbejder eller er på udgang sammen med de indsatte. Det afgørende er, at vi opbygger et fortrolighedsforhold mellem mennesker. Det er i relationen, vi har mulighed for at påvirke personen.

Det er en udfordring, som bliver vanske-ligere at løfte i takt med, at de indsatte bliver hårdere, og der er færre betjente på afdelingerne.

Alligevel er det vigtigt, at fængselsbetjenten tager nøglen i den anden hånd. For nok skal en dygtig fængselsbetjent stadig kende sikkerhedsprocedurer og beherske admini-strative regler og systemer, men de prak-tiske opgaver er ikke længere det vigtigste.

Det vigtigste er de relationer, som vi skaber med fangerne. Vores faglige dygtighed bør i dag måles på vores evne til at styrke de indsattes sociale færdigheder og påvirke deres sociale normer.

Landets fængselsbetjente bærer ikke længere blot rundt på nøgler. Vi er selv blevet nøglen til resocialisering.

Udgivet af:

Fængselsforbundet
Ramsingsvej 28 A, st. th.
2500 Valby

Tlf. 7255 9976

www.faengselsforbundet.dk

ISSN: 0902-8897

ISSN: 2245-6635 (online)

Artikler og indlæg modtages på:

redaktion@faengselsforbundet.dk senest den 14. i hver måned. Debatindlæg (max 750 ord) sendes med navn, stilling og tjenestested.

Send gerne fotos med.

Redaktionen forbeholder sig ret til at redigere i indsendte tekster. De holdninger, der kommer til udtryk i indlæg og artikler, er ikke nødvendigvis et udtryk for forbundets holdning. Hvis intet andet er angivet, er materialet skrevet af redaktøren.

Redaktion:

Forbundsformand Kim Østerby (ansvh.)
Redaktør Søren Gregersen, tlf. 72 55 99 91

Produktion og tryk: PE Offset A/S

Grafisk design: kroyergrafik.dk

Foto: Nicolai Perjesi, Søren Gregersen, Andreas Graae, Kim Simonsen

Forsidefoto: Statsfængslet i Nyborg

EFTER 10 ÅR: FÆRRE BETJENTE OG FLERE CIVILE

I de seneste 10 år er der kommet markant flere civile ansatte i Kriminalforsorgens institutioner. Samtidig er gruppen af medarbejdere i uniformer skrumpet. Det er en uheldig tendens, mener Fængselsforbundets formand.

Af Andreas Graae

Færre blåskjorter og flere behandlere, undervisere og socialrådgivere i landets fængsler og arresthuse. Sådan har udviklingen været de seneste 10 år, hvor antallet af fanger samtidig er steget.

Fra 2004 til 2013 steg antallet af civile ansatte med 19 procent fra 1.449 til 1.720 medarbejdere. I samme periode skrumpede den uniformerede gruppe med en procent fra 3.064 til 3.034. Det oplyser justitsminister Karen Hækkerup (S) i et svar til Venstres retsordfører Karsten Lauritzen.

Svaret bekræfter retsordførerens mistanke: "Der er ikke kommet flere 'varme hænder' i fængslerne, men tværtimod flere uden daglig kontakt til fangerne. Og det selvom der er væsentlige sikkerhedsmæssige udfordringer i Kriminalforsorgen," siger Karsten Lauritzen til fagbladet.

Det ville for så vidt være fint, hvis man ellers leverede nogle resultater, mener han: "Men jeg vil kalde den danske resocialisering for en katastrofe – som vi politikere selvfølgelig må tage ansvaret for. Ingen undersøgelser kan dokumentere, hvor mange indsatte der reelt forlader kriminaliteten. Man har en idé om, at uddannelse er vejen ud af kriminalitet – men man kan altså ikke bare sætte en folkeskolelærer ind og undervise i et fængsel."

Det ville derfor ifølge retsordføreren give god ræson i højere grad at bruge betjentene til resocialisering og uddannelse: "Fængselsbetjentene har opbygget en stor viden om de indsatte, og ingen andre har de kompetencer. Derfor synes jeg, det ville være helt logisk, hvis billedet var omvendt: At der kom flere uniformerede og færre civile hænder," siger Karsten Lauritzen.

Selvom det uniformerede personale stadig udgør størstedelen af Kriminalforsorgens medarbejdere, er den civile gruppe altså vokset og udgør nu 36 procent af alle ansatte.

Over den samme 10-årige periode er antallet af fanger steget med seks procent – fra 3.768 til 4.008 indsatte. Ser man tilbage til 2001, er stigningen faktisk endnu større. Antallet af indsatte er øget med 24 procent siden den borgerlige regering overtog regeringsmagten. Det er derfor en meget uheldig udvikling, at antallet af betjente stagnerer, mener Fængselsforbundets formand, Kim Østerbye.

"Det virker som en underlig prioritering, når presset på afdelingerne er blevet større og sikkerhedssituationen er blevet mærkbart dårligere. Vi har fået langt flere fanger – især med bandetilknytning – så det

Antallet af indsatte i fængslerne er øget med 24 procent, siden den borgerlige regering overtog regeringsmagten i 2001.

ville være logisk, at sikkerhedspersonalet fulgte med. Vi mangler i den grad uniformerede hænder overalt i Kriminalforsorgen – også på normalafdelingerne," siger han.

Forbundsformanden undrer sig desuden over prioriteringen i lyset af den seneste flerårtaftale. Her blev det nemlig slået fast, at fængselsbetjenten skulle have en nøglerolle i resocialiseringsindsatsen.

"Det hænger jo ikke sammen med, at man har skåret på uniformerede vagter, mens det civile personale er blevet opprioriteret. Det er bekymrende, hvis flerårtaftalens visioner aldrig bliver til andet end flotte ord på et stykke papir," siger Kim Østerbye.

RETSUDVALGSFORMAND: IKKE HENSIGTSMÆSSIGT

Formanden for Folketingets Retsudvalg, Karina Lorentzen Dehnhardt (SF), ser de flere civile ansatte som udtryk for opprioriteringen af det resocialiserende arbejde. Men hun er omvendt ikke begejstret for, at antallet af uniformerede er faldet.

"Stigningen af civile ansatte stemmer fint overens med, at vi har satset massivt på uddannelse, psykiatriske konsulenter og behandling. Men det virker ikke hensigtsmæssigt, at antallet af fængselsbetjente er faldet, samtidig med at vi har oplevet det højeste belæg i nyere tid, hvor bandemedlemmer tynger mængden af indsatte."

” Det virker som en underlig prioritering, når presset på afdelingerne er blevet større og sikkerhedssituationen er blevet mærkbart dårligere,” siger Kim Østerbye.

Derfor mener hun, at det er meget vigtigt at få nedbragt belægget, så det kan skabe luft i hverdagen for fængselsbetjentene. Hun understreger desuden, at betjentene skal være nøglepersoner i det resocialiserende arbejde.

"Fængselsbetjentene er en hjørnesten i den dynamiske sikkerhed, og det er alfa og omega, at de kan være nærværende og til stede. Vi ved nemlig fra forskningen, at der er risiko for forråelse blandt indsatte i fængselsmiljøer, hvis ikke der er meningsfuld kontakt mellem indsatte og ansatte," siger hun.

HR-CHEF: DER ER IKKE FLYTTET OPGAVER TIL CIVILE HÆNDER

I Direktoratet for Kriminalforsorgen forstår HR-Chef, Marianne Fæster Nielsen, godt forbundets bekymring for udviklingen. Hun oplyser imidlertid, at der i år vil blive optaget nye fængselsbetjentelever på uddannelsen, hvilket antalsmæssigt svarer til den ene procents nedgang, der har været i antallet af uniformerede medarbejdere.

Hun peger desuden på, at stigningen i civile medarbejdere ikke har betydet, at fængselsbetjentene har færre opgaver: "Det er vigtigt at understrege, at der ikke er flyttet opgaver fra uniformerede til civile hænder. Stigningen skyldes derimod primært, at der er blevet ansat et større antal IT-medarbejdere som følge af nedlæggelsen af Integrationsministeriet samt et større antal ansættelser af civile medarbejdere for satspuljemidler."

HR-chefen er opmærksom på, at klientellet er blevet mere belastet i perioden, hvilket både Klientundersøgelsen og screeningsprojektet på Københavns Fængsler vidner om: "Blandt andet derfor er der i perioden blevet oprettet flere særligt sikrede afdelinger, herunder i Politigårdens Fængsel og i Nyborg. Derudover er der oprettet flere negativt stærke pladser," siger Marianne Fæster Nielsen.

CIVILE
19 %

BETJENTE
-1 %

På 10 år er antallet af civile ansatte i Kriminalforsorgen steget med 19 procent. I samme periode er den uniformerede gruppe skrumpet med en procent. Kilde: Justitsministeriet.

Statsfængslet Østjylland har halveret antallet af sygedage. En af forklaringerne er såkaldte trivselsdage, hvor medarbejderne kan tage en fridag uden at være syge – og selv betale for det.

TRIVSELSDAGE I ØSTJYLLAND GIVER RASKERE ANSATTE

På bare to år er antallet af sygedage halveret i Statsfængslet Østjylland. Såkaldte trivselsdage, som er akutte fridage uden at være sygedage, får en del af æren.

Af Andreas Graae

Mange kender nok følelsen af i perioder ikke rigtig at kunne overskue at gå på arbejde – selvom man ikke fejler noget fysisk. De fleste overvinder dog som regel ulysten og kommer af sted. Men andre tager sig måske en sygedag. Og så tager den ene sygedag den anden. Sådan kan langtidssygdom opstå.

Det er der dog råd for. I Statsfængslet Østjylland har man nemlig indført såkaldte trivselsdage. Det vil sige dage, hvor man – uden at blive afkrævet forklaring – kan meddele, at man ikke er i stand til at gå på arbejde. Det bliver ikke registreret som sygedage, men som feriedage eller afspadsring.

Det er ifølge Fængselsforbundets lokalformand i Østjylland, Carsten Aagaard, en del af forklaringen på, hvorfor fængslet på bare to år har halveret antallet af sygedage.

”Man kan kalde det en slags nødløsning, hvis man om natten eller om morgenen finder ud af, at man ikke er i stand til at gå på arbejde, men heller ikke er syg. Man behøver ikke give nogen grund, og man betaler selv,” siger han.

I flere år var Østjylland ellers kendt for sit belastede arbejdsmiljø og høje sygefravær. Men i 2011 skete der pludselig noget. Ved fælles kraft formåede ledelse og medarbejdere på to år at halvere antallet af sygedage per medarbejder fra 28 til 13 sygedage.

”Det startede med, at Kriminalforsorgen satte fokus på at få sygefraværet ned – men så er det også kommet helt ned, hvor det aldrig har været før,” siger Carsten Aagaard.

Han understreger dog, at trivselsdagene kun er en del af forklaringen: ”Det forklarer nok ikke hele faldet – men det har uden tvivl haft en effekt. Før i tiden fik folk bare lov til at være syge. Det gør de ikke mere. Nu bliver de langtidssyge kaldt til en samtale og får eventuelt tilbudt en anden jobfunktion, hvor de for eksempel ikke har kontakt med de indsatte. Det er ikke for at straffe folk, men for at hjælpe og støtte dem.”

Det er derfor ikke meningen med trivselsdagene, at de skal bruges for tit. I gennemsnit har personalet kun to trivselsdage om året, oplyser lokalformanden.

”Det skal siges, at har man for mange trivselsdage, så er det måske tegn på, at der er et andet problem, og så bliver man kaldt til samtale. For det er selvfølgelig ikke meningen, at man skal bruge sine feriedage til sygdom,” siger han.

FORBUNDET BAKKER OP OM TRIVSELSDAGE

Fængselsforbundets formand Kim Østerbye er positivt indstillet over for trivselsdage som redskab til at sænke sygefraværet: ”Hvis det er det, der skal til for at få raske medarbejdere, bakker vi naturligvis op om det. Det lader til at være en god mulighed for at tage sig en velfortjent puster uden at være tynget af dårlig samvittighed. Man ender måske endda med at blive syg af det.”

Formanden peger desuden på, at Statsfængslet Østjylland slap for store personalebesparelser ved at sænke antallet af sygedage, så det i sidste ende fik penge tilbage fra Direktoratet for Kriminalforsorgen: ”Det handler jo om kroner og ører det her. Jo flere penge vi bruger på sygdom, jo færre har vi til postbesættelse. Så det er godt givet ud efter min mening,” siger han.

HVER TREDJE AFSONER HAR VÆRET I PSYKIATRISK BEHANDLING

33 procent af afsonerne i landets fængsler er registreret med en psykiatrisk diagnose. Blandt langtidsafsonere er tallet 40 procent.

Af Søren Gregersen

Man ved ikke præcis, hvor mange indsatte der er psykisk syge. Nu belyser nye tal dog problemstillingen.

Ifølge Kriminalforsorgens klientundersøgelse har 33 procent af afsonerne i landets fængsler være i behandling i det psykiatriske system. De er registreret med en diagnose på et eller andet tidspunkt siden 1995.

Og blandt langtidsafsonere er andelen endnu større. Bliver man idømt en straf på syv år eller mere, er der 40 procents sandsynlighed for, at man tidligere har været i behandling i det psykiatriske system, fremgår det af undersøgelsen.

Fængselsforbundets formand, Kim Østerbye, er ikke overrasket over tallene: "Vi ved godt, at mange indsatte har psykiske problemer, så på den måde kommer tallene ikke bag på os, men undersøgelsen bidrager til at illustrere problemets omfang. Det bør stå klart for alle, at der er tale om en meget stor udfordring," siger han.

” Personer med psykisk sygdom er behandlingskrævende og bør som udgangspunkt ikke være i Kriminalforsorgens institutioner,” siger kriminolog Linda Kjær Minke.

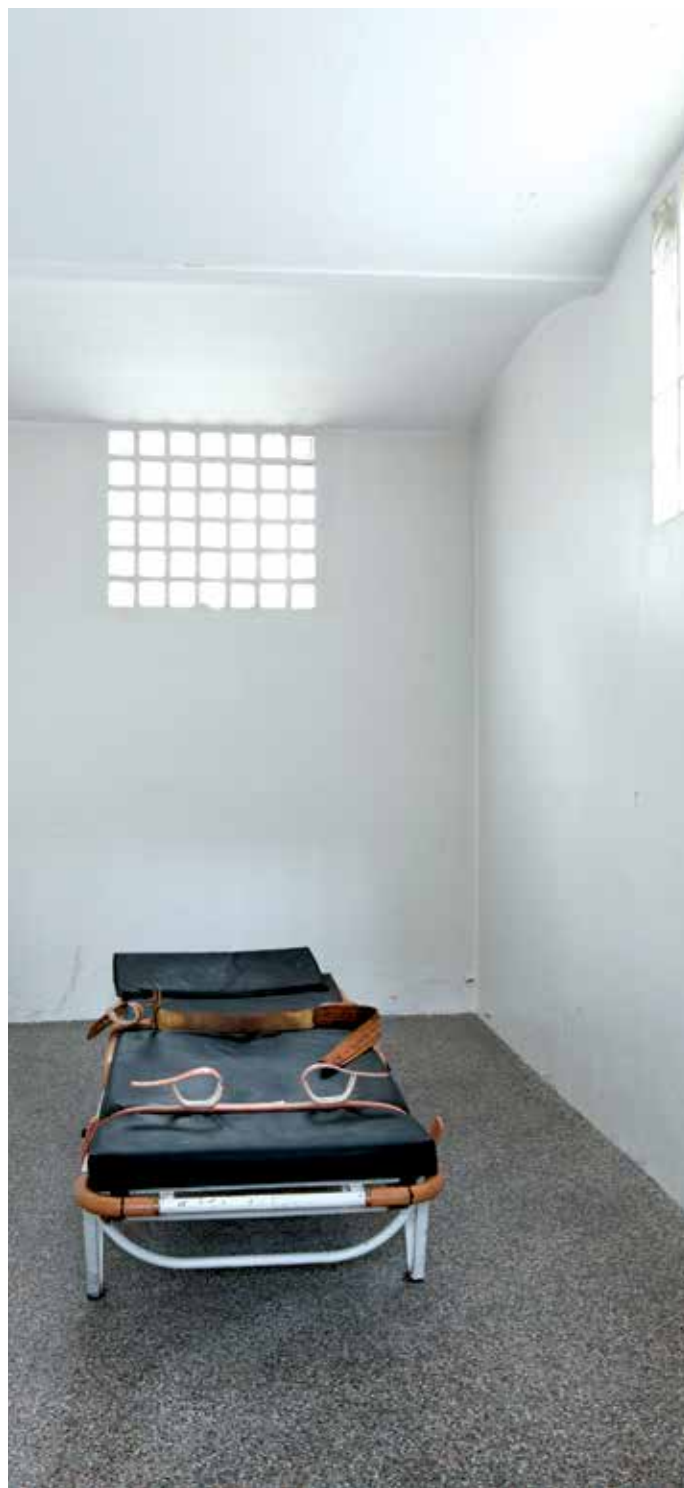
Også kriminolog Linda Kjær Minke finder det problematisk, at der sidder psykisk syge i fængslerne: "Personer med psykisk sygdom er behandlingskrævende og bør som udgangspunkt ikke være i Kriminalforsorgens institutioner," siger kriminologen fra Syddansk Universitet.

Hun hæfter sig dog ved, at diagnoserne i undersøgelsen både omfatter psykiske sygdomme og psykiske lidelser, hvor den sidste gruppe også omfatter ADHD, stofrelaterede psykoser, stofmisbrug med mere. Undersøgelsen medtager altså et bredt spektrum af psykiske lidelser, hvoraf nogle er mere alvorlige end andre.

At mange indsatte er decideret sindssyge, kom dog frem tidligere på året, da Kriminalforsorgen offentliggjorde en screeningsundersøgelse fra Vestre Fængsel. Undersøgelsen viste, at otte procent af de indsatte lider af en sindssygdom.

SVÆRT AT FÅ OVERFØRT PSYKISK SYGE

Ifølge kontorchef i Kriminalforsorgens straffuldbyrdsafdeling, Tina Engelbrecht Ising, er det den tunge gruppe, som særligt belaster Kriminalforsorgen: "Der har vi især en udfordring, for nogle gange er det svært at få plads på de psykiatriske institutioner," siger hun.

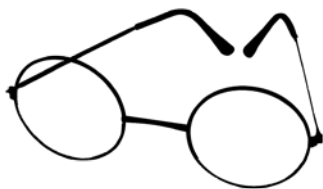
Men hvad gør I for at håndtere problemstillingen? "Vi benytter os af mange forskellige redskaber. Det afhænger af, hvilken klient vi sidder over for. Har vedkommende misbrugsproblemer, kan vi for eksempel iværksætte et behandlingsforløb. Herudover mødes vi med jævne mellemrum med Region Hovedstaden, hvor ventetiderne er et centralt tema," siger Tina Engelbrecht Ising.

Hun peger på, at Kriminalforsorgen har fået mulighed for at opdage psykiske problemer tidligere. I flerårsaftalen er der nemlig afsat penge til at ansætte psykiatriske konsulenter i alle arresthuse, så den generelle sundhedsbetjening øges. Desuden er der afsat penge til nye modtagelsesafsnit i fængslerne, som skal afdække de indsatte behov for behandling, undervisning og arbejde.

MURERNE KAN SNART MURE PÅ NORDFALSTER

Her på Kort Nyt følger vi løbende med i byggeriet på Nordfalster. Vores primære kilde er *Licitationen – Byggeriets Dagblad*. Nu skriver dagbladet, at gendubbelt af byggeriet af det nye fængsel er gået godt. Kriminalforsorgen har haft held med at skabe større interesse for murerarbejdet. Da arbejdet blev udbudt første gang, var feltet af interesserede murervirksomheder for beskedent til at sikre tilstrækkelig konkurrence. Den gode nyhed øger sandsynligheden for, at fængslet står klar i slutningen af 2016. Oprindeligt var målet 2015.

MANGLER DU BRILLER?

Nu optjener man 10 procent bonus i Forbrugsforeningen, hvis man køber briller hos Synoptik.

KNIVE FASTGØRES I ÅBNE FÆNGSLER

Efter det tragiske drab på to medarbejdere på forsorgshjemmet Saxenhøj og et knivoverfald i Statsfængslet på Kragsskovhede i maj har Kriminalforsorgen besluttet, at knive og lignende skarpe redskaber skal fastgøres med wire i åbne fængsler. Fødevarestyrelsen oplyser, at wiren skal rengøres på samme vis som køkkenredskaber.

SÅDAN KAN FAGBLADET OGSÅ BRUGES

Indsatte i Arresthuset i Tønder har foldet papirsposer af gamle fagblade. Vi uddeler dem i vores telt på Folkemødet på Bornholm her i juni. Kom endelig forbi og få en pose og en snak med vores tillidsfolk.

HJERNESKADET AF FÆNGSELSVOLD

Vi skrev tidligere på året om et meget groft overfald i Statsfængslet i Ringe, hvor en indsat blev overfaldet af en indsat. Nu har Ekstra Bladet fået indsigt i mandens journaler. Overfaldet har formentlig kostet den 20-årige mand en varig hjerne-skade. Ofret har efter overfaldet været indlagt på et hospital og derefter en psykiatrisk afdeling.

EN UD AF FEM HAR DANSK PAS

Der bliver talt mange sprog i Arresthuset i Sønderborg dog ikke så meget dansk. Ud af 24 indsatte havde kun fem dansk pas, da Jydske Vestkysten lagde vejen forbi arresthuset i maj. De fleste udlændinge kommer fra Østeuropa.

HUSK DET BLÅ SYGESIKRINGSKORT

Ferien står for døren, og hvis uheldet er ude i Las Palmas, Tyrol eller Bratislava, er det en god idé at have det blå EU-sygesikringskort med. Det minder Tjenestemændenes Forsikring os om. Læs mere om rejseforsikring på www.tjm-forsikring.dk eller kontakt din forsikringstillidsmand.

BANDEINDSATSEN FORTSÆTTER

Den intensiverede indsats på rocker- og bandeområdet fortsætter. I første kvartal 2014 beslaglagde politiet 208 skydevåben, registrerede ni skudepisoder, rejste 326 sigtelser og varetægtsfængslede 46 personer. Det oplyser det Nationale Efterforskningscenter.

REGERINGEN KULEGRAVER PSYKISK SYGE, DER BEGÅR FORBRYDELSE

Antallet af psykisk syge personer, der bliver dømt for en forbrydelse, er tredoblet på ti år. Næsten 4.000 danskere er dømt til behandling, fordi de var utilregnelige i gerningsøjeblikket. Regeringen har i maj besluttet at kulegrave problemstillingen og har nedsat en ekspertgruppe.

KAREN HÆKKERUP VIL STYRKE EXITINDSATSEN

Det vigtigste våben til at få organiserede kriminelle ud af kriminalitet er for sløvt. Det viser en kortlægning af myndighedernes exit-indsats for rockere og bandemedlemmer, som Justitsministeriets Forskningskontor har udarbejdet. Justitsminister Karen Hækkerup (S) vil stramme op: "Flere skal ind i exitindsatserne, og indsatsen skal blive bedre for de personer, som er i programmerne," siger hun til Berlingske.

FÆNGSELSBETJENTE FORSØGT KØRT NED UNDER NARKO- INDSMUGLING

Ukendte pushere i biler, der smugler narkotika ind på fængslets område, er blevet hverdagskost for personalet i Kærshovedgård. Forsøger de at stoppe indsmuglingen, risikerer de slag, knivstik og påkørsel.

Af Andreas Graae

Da tillidsmand Jens Højbjerg Petersen (til højre) og fængselsbetjent Morten Johansson blev fotograferet, herskede der fred og ro i Fængslet Kærshovedgård, men få timer senere blev to fængselsbetjente overfaldet på samme vej.

Flere gange i løbet af foråret har fængselsbetjente i det åbne fængsel Kærshovedgård haft voldsomme sammenstød med ubudne gæster, som er trængt ind på fængslets område. De er blevet truet med knive, slået, skubbet og forsøgt kørt ned.

Samme dag som fagbladet besøger Fængslet Kærshovedgård, trænger ukendte personer igen ind på fængslets område. Da personalet forsøger at stoppe dem, bliver to fængselsbetjente overfaldet. Den ene bliver slået i ansigtet, den anden skubbet i jorden, inden gemingsmændene stikker af.

Overfaldet sker faktisk på den grusvej, hvor fagbladet få timer tidligere interviewede fængslets tillidsmand, Jens Højbjerg Petersen. Uvidende om dagens senere hændelser sagde han på det tidspunkt: "Det er lige her, de plejer at køre op med deres biler og smider varer af. Når vi tilkaller narkohundene, finder vi ofte flere hundrede gram per gang. Sidste år fandt vi for eksempel til sammen 1,7 kilo hash. Og vi ser formentlig kun en flig af alt, hvad der kommer ind."

Der er tilsyneladende tale om organiserede bandekriminelle, der kommer i biler og læsser deres varer af. Det bekymrer tillidsmanden: "Det er jo ikke bare en enkelt narkoman, vi har med at gøre. Det er folk med rod i organiseret narkokriminalitet. De sender store mængder hash ind til cirkulation blandt de indsatte i fængslet."

Han er særligt foruroliget over den mangel på respekt, som de indtrængende personer udviser over for personalet i det midtjyske fængsel. Tidligere gjorde udefrakommende personer sjældent modstand, men sådan er det tydeligvis ikke længere.

"De har ingen respekt for os, men kører bare ind med biler på fængslets område. Og tager vi kontakt, bliver de aggressive og forsøger at køre os ned eller det, der er værre. De er fuldstændig ligeglade," siger han.

GRAVID BETJENT UNDFEG BIL

Også i påskedagene fandt der en grov episode sted. Det var derfor, at fagbladet havde valgt at besøge fængslet. Fængselsbetjent Morten Johansson patruljerede på fængslets yderområde, og da han observerede en mistænkelig bil i skoven, slog han alarm. Fire kollegaer – herunder en gravid betjent – kom ham til undsætning og fik tilbageholdt en af mændene fra bilen.

Men det skulle de åbenbart ikke have gjort, fortæller Morten Johansson: "Det går meget hurtigt, og jeg når ikke at tænke så meget, før bilen speeder op og sætter kursen lige imod os. Vi undviger med nød og næppe og bliver ret hurtigt enige om at trække os, mens vi forsøger at beskytte vores gravide kollega. Men så hører vi dem råbe 'træk knivene'."

De ukendte mænd i bilen vælger dog til alt held at tage flugten og efterlader deres sidste mand i betjentenes varetægt: "Men han kendte selvfølgelig ikke noget til noget. Så han slipper sikkert med en bøde for ulovlig indtrængning," siger Morten Johansson, der efterfølgende skrev rapport og politianmeldte episoden.

Da betjentene efterfølgende, en smule rystet, snakker episoden igennem, er de enige om, at de tacklede situationen så godt, som omstændighederne tillod.

Morten Johansson virker rolig og fattet, da han kort efter taler med ledelsen om episoden. Da ingen led overlaster, vurderes det

derfor, at debriefing eller defusing ikke er nødvendigt. Men den vurdering er han efterfølgende skuffet over.

"Jeg kunne jo kun tale for mig selv. Og det var et af de voldsomste sammenstød, vi endnu har haft med de her folk udefra. Under alle omstændigheder var det ubehageligt, at det var mig, som skulle afgøre, om vi skulle have debriefing. Det burde bare ske automatisk," siger han.

Det er inspektør Niels Kløve Larsen fra fængslet enig i. Han understreger, at debriefing normalt er fast procedure efter sådanne situationer: "Jeg ved, det har været en ubehagelig episode for personalet. Normalt laver vi altid en debriefing, og det er også noget, der har været drøftet med personalet."

Han ser med alvor på de seneste sammenstød med indtrængende personer og oplyser, at der er fokus på problemet i Direktoratet for Kriminalforsorgen: "Vi har faktisk lige haft besøg af sikkerhedsenheden, som har vurderet det tekniske i forhold til, om man kunne sætte flere kameraer og bomme op. Men helt at forhindre indtrængen er nok umuligt. Vi kan simpelthen ikke hegne så stort et område ind."

SPLITTET MELLEMLAGLIGHED OG SIKKERHED

Niels Kløve Larsen har indskærpet, at personalet skal afholde sig fra at konfrontere indtrængende personer, hvis der er den mindste tvivl om, at de kan være farlige: "Personalet skal ikke løbe nogen risici. De skal derimod alarmere politiet med det samme."

Og det er også det råd, som Jens Højbjerg Petersen giver sine kollegaer: "Jeg siger tit: 'Lad nu være med at rende rundt og lege politi. I bliver sgu bare skudt en dag.' Men det kniber for nogle med at lade være – de vil jo gerne gøre deres arbejde så godt som muligt."

Betjentene føler sig med andre ord splittet, da det ligger dybt i deres faglighed at reagere på situationer, som kommer ud af kontrol: "Det er en svær balancegang på den ene side at skulle opretholde lov og multolerance over for narko – og på den anden side at passe på sig selv," siger Morten Johansson.

HJÆLP FRA NABOEN

Det er ifølge tillidsmanden relativt nemt at slippe uopdaget ind på fængslets område, da det er et åbent fængsel midt i skoven, hvor de indsatte er beskæftiget med landbrug og skovbrug. Det er desuden let for fangerne at lure personalets rutiner – og den viden cirkulerer hurtigt i de kriminelle miljøer.

"Problemet er stigende, og det bliver ikke bedre af, at vi har måttet skære ned på personalet. De områdepoter, hvor vi kører rundt på området og spotter indtrængere, er for eksempel skåret kraftigt ned. Det kræver flere ressourcer og mere personale, hvis der skal gøres noget ved problemet," siger Jens Højbjerg Petersen.

Af og til får betjentene hjælp fra uventet kant i form af deres nabo – den lokale landmand, som blokerer flugtvejen med sin traktor. Det kan holde indtrængerne i skak til politiet kommer.

"Vi har generelt et godt samarbejde – både med vores modige nabo og med Midt- og Vestjyllands Politi. De rykker altid hurtigt ud – også selvom fængslet ligger midt ude i skoven. Men det er desværre svært at bevise noget – med mindre vi tager dem på fersk gerning, mens de anbringer narkoen," siger tillidsmanden.

EVNEN TIL AT SKABE RELATIONER

*Fra nøglesvinger til sagsbehandler til...?
Her er et bud på, hvad fremtiden kan bringe for landets fængselsbetjente og værk mestre.*

Af kriminolog Anne Birk

For godt 20 år siden fik Danmarks fængselsbetjente nyt job. Nu hed de ikke 'betjente' længere, men 'funktionærer'. De skulle ikke blot stå for sikkerheden og de indsatte praktiske fornødenheder, men også være sagsbehandlere.

Tidligere risikerede betjentens viden om og kendskab til den enkelte indsatte at gå tabt. Nu blev betjentens viden og forhold til de indsatte brugt mere systematisk – og betjenten fik flere opgaver på sin vagt.

De indsatte fik også nye opgaver. De fik ikke maden serveret længere, og tøjet blev ikke vasket for dem som på et hotel. I stedet skulle de selv stå for at købe ind, lave mad, vaske tøj og gøre rent – ligesom uden for murene.

Den danske fængselsbetjent var altså ikke 'nøglesvinger' eller 'maduddeler' længere. Men hvad bringer de kommende år så for betjente og for værk mestre, som beskæftiger indsatte på fængslets arbejdspladser? Hvad siger forskningen, at fremtiden bør bringe? Og hvilken vej blæser vinden politisk?

FRA FORSKNINGEN: HVAD VIRKER

Det ville være rart, hvis forskningen kunne vise, hvem der vil begå kriminalitet igen. Man kunne sætte dem i fængsel i lang tid for at beskytte samfundet. Desværre viser resultaterne, at man ikke kan forudsige, hvem der begår alvorlig kriminalitet. Derfor er det store spørgsmål i stedet: Hvad virker til at begrænse kriminalitet?

Ifølge forskningen bør fængslerne for det første fokusere på resocialisering i stedet for straf og afskrækkelse. Derfor skal de indsatte have så åbne forhold som muligt og et personale, der har gode evner til at vise respektfuldhed, varme, omsorg, modenhed og selvtillid.

Samtidig bør man bruge energien på at behandle dem, der har størst risiko for at begå kriminalitet igen, og sætte fokus på ting, der kan ændres, og som har betydning for kriminalitet.

AMERIKANERNE ÆNDRER KURS

Retsfølelsen og øget sikkerhed har længe været i centrum i dansk retspolitik – næsten som en modsætning til forskningens 'hvad virker'.

Tredive år efter amerikanerne gik i gang, er hårde straffe nået til Danmark. Men nu går USA den anden vej. Højreorienterede amerikanske politikere ønsker at være Right on Crime i stedet for Tough on Crime. De vil begrænse overkriminaliseringen. Og de er med på at legalisere marihuana og droppe The War on Drugs, mens det er mainstream for danske politikere at holde fast i hårde straffe for narkokriminalitet. USA er også langt foran Danmark,

når det handler om at bruge konfliktmægling som alternativ til straffende metoder.

De danske politikere vil ikke kunne blive ved med at skrue op for straffene med de fængsler, vi har i dag. De bliver nødt til enten at sætte en stopper for væksten i straf eller skrue ned for kvaliteten af arbejdet.

Hvis danskerne er heldige, gør de som i Finland og vælger, at fangebefolkningen ikke må stige. Hvis nogen skal have mere straf, er der andre, der skal have mindre, eller som skal i alternativer til fængsel.

Der er også andre samfundstendenser, som har betydning for fængselsbetjentene: Klimaet i fængslerne er blevet hårdere, ikke bare på grund af bande problemer og globalisering, men også fordi en mængde afsonere er forsvundet ud i alternativer til fængsel. Før var deres rolle at 'udtynde' fængselskulturen – nu er suppen blevet mere koncentreret.

Fængselsbetjenten mærker også globaliseringen. Klientellet er blevet multietnisk, og betjenten skal derfor håndtere mange kulturer.

Samtidig lider mange indsatte af psykiske lidelser. Og som det kom frem i sidste års screeningsrapport fra Vestre Fængsel, er der et kæmpe behov for støtte og behandling, som justitsministeren ikke har valgt at gøre noget ved. Det mærker fængselsbetjenten i sin dagligdag. Måske får han i fremtiden flere opgaver, der drejer sig om at lette symptomerne for psykisk syge – måske må han se endnu flere indsatte, der er dårlige, uden at kunne gøre noget for dem.

Også på sikkerhedsområdet sker der en udvikling. Med mobiltelefonen har de indsatte for eksempel fået en ekstra ske at grave hul i muren med.

FREMTIDENS FÆNGSELSBETJENT

Fremtidens fængselsbetjent – som for et par år siden fik betjent-titlen tilbage – arbejder i en kriminalforsorg, der har til opgave at begrænse kriminalitet. Denne kriminalforsorg stræber efter at have så åbne og ufængselsagtige forhold som muligt, og den udnytter enhver mulighed for at påvirke den indsatte.

Hvis betjenten arbejder i sådan en kriminalforsorg, bliver der formentlig lagt vægt på betjentens evne til at skabe relationer. Det er i relationen, Kriminalforsorgen har mulighed for at påvirke den indsatte. Det er vigtigere end, hvordan man staver, og hvilken eksamen man har.

” Det er i relationen, Kriminalforsorgen har mulighed for at påvirke den indsatte. Det er vigtigere end, hvordan man staver, og hvilken eksamen man har.

Derfor skal betjentenes tid udnyttes til aktivt at træne indsattes sociale færdigheder og påvirke deres sociale normer. Det er vigtigt at skabe anledninger til, at indsatte og betjente bruger tid sammen – og at arbejde imod fængslets tendens til at dele de to grupper. Her er det pludselig en fordel, når man bliver nødt til at dele fængslet op i mindre enheder.

Fængselsbetjentene får brug for en uddannelse, som er anvendelig i hele Kriminalforsorgen, og som giver grundig forståelse for, hvorfor folk begår kriminalitet og konkrete værktøjer til at påvirke adfærd og tænkning.

Betjentene får også brug for at få støtte gennem arbejdslivet til ikke at lade sig forrå af jobbet. Betjentene skal ikke spejle de indsattes verden og normer – de skal spejle normaliteten i samfundet og give den tilbage til de indsatte. Derfor kan det være godt for betjenten også at blive brugt i alternativer til fængsler.

POLITISK SPØRGSMÅL

I den sidste ende er det politikerne, som bestemmer, hvad der bedst betaler sig. Da fodlænkeordningen blev

indført for ti år siden, var det ikke for afsonernes blå øjnes skyld, eller fordi der var gode resultater fra udlandet. Det var fordi, der manglede fængselspladser, og de ville være dyre at bygge. Det var billigere at indføre fodlænken.

Derfor må man stille spørgsmålet: Går politikerne op i at have en fleksibel, veluddannet arbejdsstyrke, som kan lave sagsbehandling, mens de alligevel er på vagt? Eller vil de lige så gerne have folk ind, der kun har fået et kort nøglekursus, men som ikke kan tage sig af sagsbehandling og ikke er uddannet til at resocialisere? Er de klar over, at det på Københavns Fængsler var både dyrt og ufleksibelt at have kortuddannede sikkerhedsfunktionærer?

Dernæst må man spørge, hvad der er vigtigst for politikerne: At begrænse kriminaliteten i Danmark, eller at tilfredsstille et ønske om hævn og en følelse af at blive beskyttet mod kriminelle. Betjentens opgaver vil være vidt forskellige i de to situationer.

UNGE BETJENT- BRILLER PÅ FREMTIDEN

Hvordan oplever en ung betjent mødet med Kriminalforsorgen? Hvilke tanker og forhåbninger om fremtidens kriminalforsorg gør hun sig? Fagbladet har spurgt den nyuddannede fængselsbetjent Søs Trier om hendes syn på sit fremtidige arbejdsliv.

Af Andreas Graae

Hun skulle omkring studier i økonomi og statskundskab, en brandmandsuddannelse og et forberedende kursus til politiskolen, før hun fandt sin hyld: Det var fængselsbetjent, hun skulle være.

27-årige Søs Trier retter sig op i stolen og tænker sig om et øjeblik, inden hun forklarer, hvorfor hun valgte Kriminalforsorgen som sin fremtidige arbejdsplads: "Jeg fandt ret hurtigt ud af, at teoretiske studier og stille kontorarbejde ikke var mig. Jeg ville ud og arbejde med mennesker," siger hun.

Og det kom hun hurtigt til. Først i Statsfængslet Østjylland, hvor hun efter det første år på skolebænken var i praktik. Dernæst i det åbne fængsel Kærshovedgård, hvor hun nu er ved at afslutte uddannelsen som fængselsbetjent, og hvor hun håber at blive: "Kærshovedgård er et lille fængsel, hvor vi ofte er ret få på vagt – men det styrker kun det kollegiale sammenhold. Man har travlt på den gode måde og bliver hele tiden udfordret og får masser af ansvar."

Det er netop det stærke faglige fællesskab med kollegaerne, hun fremhæver som det bedste ved at være fængselsbetjent: Kulturen og den professionelle tilgang, hvor man hele tiden prøver at blive bedre til sit arbejde.

"Jeg har kun mødt en positiv kultur, hvor langt de fleste kollegaer er konstruktive og åbne over for de initiativer, man kommer med som ny ansat. Jeg har for eksempel aldrig fået at vide, at jeg bare skal gøre som man plejer – i stedet har selv erfarne kollegaer spurgt om hjælp til noget. Som faggruppe er vi gode til at modtage og give hinanden feedback – og det gør, at man kender sine kollegaerne på en bedre måde," siger hun.

Det er de til tider pressede situationer, som ifølge Søs Trier skaber et tættere bånd mellem kollegaerne. Fordi arbejdet kræver, at man stoler hundrede procent på hinanden: "Vi kommer tættere på hinanden, end man for eksempel gør på et kontor, hvor man bedre kan gemme sig bag en facade.

Vi står jo ofte i hektiske situationer sammen, hvor vi bliver tvunget til at finde ud af, hvem vi selv er."

ET FARLIGT JOB

Søs Trier er godt klar over, at selvsamme hektiske situationer kan risikere at ødelægge en fængselsbetjents arbejdsliv. Det indebærer nemlig altid en sikkerhedsrisiko at arbejde med kriminelle. Det vidner de seneste episoder med grove overfald i forbindelse med indsmugling af narko på Kærshovedgård om. Hun var for eksempel selv ved at blive kørt ned i forsøget på at stoppe ukendte personer, som kørte ind på fængslets område.

Det får hende dog ikke til at ryste på hånden i sit arbejde: "Du skal selvfølgelig huske at passe på dig selv. Men du kan omvendt ikke gå og være nervøs hele tiden. Du bliver nødt til at slappe af – ellers lurer de indsatte hurtigt, at du ikke er tryk ved dem."

Hun prøver derfor så vidt muligt at skabe gode relationer til de indsatte, hun har noget at gøre med. "Det gør det hele meget nemmere. For alting hviler jo på dynamisk sikkerhed – især for et lille åbent fængsel som Kærshovedgård," siger hun.

I BIFFEN, PÅ CYKELTUR ELLER UD AT FISKE

Relationsarbejdet med de indsatte er altså det, der for alvor trækker, når Søs Trier skal beskrive, hvad hun brænder mest for som ny fængselsbetjent. Og det har hun fået særlig god mulighed for at dyrke, da hun har mange vagter på afdelingen for yngre afsonere.

"Jeg måtte egentlig ikke, men fik så alligevel lov. Det giver en stor tilfredsstillelse at arbejde med unge mennesker og lære dem helt basale ting om for eksempel kost, motion og hygiejne. Det er vigtigt at få fat i dem tidligt, hvis man skal påvirke dem og forebygge, at de går ud og laver ny kriminalitet. Man planter nogle frø. Nogen vokser, andre gør ikke," siger hun.

Ud over at hun spiser sammen med dem, hjælper hun dem med at gøre rent og lave mad. Og så tager hun på udflygt med dem: "Vi tager i biografen, løber, tager en cykeltur i terrænet eller går ind til byen og får en is, hvis vejret er godt. Og somme tider tager vi også på fisketure til den put & take sø, som ligger her i skoven."

Søs Trier er, hvad mange nok ville betegne som en 'blød' betjent, for som hun siger med et skævt smil: "Min lunte er måske lidt længere end mine erfarne kollegaers. Jeg siger ikke bare 'nej' – men 'nej, fordi...' Så ved de, hvad de skal arbejde på. Det synes jeg, vi skylder dem."

KRITIK ER SUNDT

Bag den unge betjents positive indstilling gemmer sig imidlertid også et behov for at sige sin mening og luften sin kritik, hvor det er nødvendigt:

"Jeg tror, det er vigtigt at ytre sine holdninger. Man bliver nødt til at råbe højt om problemerne – selvfølgelig uden at det bliver for negativt, men gennem en åben og saglig debat. Vi skal sætte fokus på, hvad vi går og laver, så befolkningen derude bedre kan forstå, at det kan betale sig at investere i rummelighed og resocialisering frem for bare at straffe for at straffe."

27-årige Søs Trier, som bliver færdig som fængselsbetjent i juli, sætter stor pris på samværet med de indsatte. Som her hvor hun blander sig i tre fangers pokerspil.

Hvordan håber du Kriminalforsorgen ser ud om 10 år?

"Jeg håber, at den i store træk ser ud, som den gør i dag. Det er måske ikke så realistisk. Men jeg håber i det mindste, at topledelsen er åben over for det, som eksperterne siger virker – og så selvfølgelig at der følger penge med."

Hvad frygter du, der vil ske med Kriminalforsorgen?

"Min største frygt er, at man privatiserer dele af eller hele Kriminalforsorgen – og at det igen bliver mere opbevaring end resocialisering, som det var engang. Man er fængselsbetjent, fordi man kan lide at lave det, man gør. Ikke på grund af lønnen eller arbejdstiden. Jeg er nok heldig at være ny – for det gør det nemmere at tilpasse sig forandringerne. Men jeg ville ikke have valgt det her job, hvis det var ren nøglesvingeri. Politikerne og ledelsen bør stole på os og have tillid til det arbejde vi udfører, i stedet for al den registrering, som vi er ved at drukne i."

Søs Trier er samtidig bekymret over, om der i fremtiden bliver mindre tid til den enkelte indsatte: "For eksempel oplever jeg ofte, at de indsatte kommer og spørger, om vi ikke lige skal tage en snak over et spil kort eller en gang billard, hvor jeg må sige nej, fordi jeg har for travlt. Det er ærgerligt."

Hvad tror du, den kommende reorganisering vil betyde for dit arbejde som fængselsbetjent?

"Reorganiseringen står jo ikke til diskussion, så man kan vel lige så godt fokusere på det positive: Jeg håber, at det vil styrke det tværfaglige samarbejde i hele Kriminalforsorgen – for eksempel mellem arresthusene, fængslerne og Kriminalforsorgen i Frihed. Men i processen skal man passe på med ikke at presse personalet mere, end det i forvejen er. Rotation mellem forskellige afdelinger skal for eksempel helst ske ad frivillighedens vej – ellers fører det ikke noget godt med sig. Omvendt kan det være sundt at prøve at arbejde med nogle nye kollegaer og se, hvordan man gør andre steder."

Jan Haagensen (th.) og Kim Torbjørn Andersen er dømt for henholdsvis indbrud og økonomisk kriminalitet. Der er sket meget med landets fængselsbetjente, siden de første gang stiftede bekendtskab med Kriminalforsorgen for 18 år siden, siger de.

TEMA

” DE ER BLEVET BEDRE TIL AT SÆTTE SIG IND I DEN ENKELTE FANGE

Er det stadig et spørgsmål om dem eller os? Eller har forholdet mellem indsatte og fængselsbetjente forandret sig? Vi har spurgt to indsatte, som har flere års erfaringer med livet bag murene.

Af Søren Gregersen

Jan Haagensen og Kim Torbjørn Andersen afsoner i øjeblikket fængselsdomme i Statsfængslet i Horsørød. Jan har begået indbrud, mens Kim afsoner en straf for økonomisk kriminalitet.

De to mænd er førstehåndskilder til fængselsbetjentenes faglige udvikling gennem de seneste to årtier. Det er nemlig ikke første gang, de er her.

For 18 år siden, da de første gang blev spærret inde, var Kriminalforsorgen stadig præget af fængselsvæsenets gamle dogmer. Dengang havde betjentene endnu ikke helt sluppet rollen som nøglesvingere og erstattet den med vore dages funktion som sagsbehandlere, sjælesørgere og meget andet.

Det var mere sort-hvidt dengang, forklarer de to indsatte i besøgsrummet i Horsørød. Fanger og betjente var skilt mere ad, for på den tid talte man ikke så meget sammen.

I dag er der en langt mere åben kommunikation: ”Der er sket meget med betjentene. De har været gennem pædagogiske kurser, som har styrket dem fagligt. Vi samarbejder på en helt anden måde,” siger Kim Torbjørn Andersen.

Han nævner som eksempel, at både han og Jan Haagensen løber sammen med fængselsbetjente i skovene rundt om fængslet: ”Den slags var utænkeligt, da jeg første gang sad inde.”

Faktisk løber de så meget, at de er i topform. Det bliver til en halv- eller helmaraton hver fjortende dag ved stævner rundt i landet, hvor betjentene er med.

KONTAKTPERSON

De to mænd peger også på, at fængselsbetjentene fungerer som kontaktpersoner. Opgaven består i at hjælpe den enkelte indsatte

gennem afsoningen og koordinere uddannelse, beskæftigelse og så videre.

Eksempelvis var Jan Haagensen kontaktperson inde over, da Jan gennemgik et forløb hos Kris Danmark, som skulle hjælpe ham med at bryde den onde cirkel. Og betjente hjalp også, da Jans svigerfar var uhelbredelig syg og tog med på ledsaget udgang.

Og selvom Jan nu har fået en ny kontaktperson, følger den gamle stadig med i, hvordan det går: ”Han ved, at der har været problemer med min søn og spørger til det, når vi møder hinanden,” siger Jan Haagensen.

Kim Torbjørn Andersen fremhæver et kognitivt færdighedsprogram, som han gennemgik tidligere på året. Det var to fængselsbetjente, som stod for kurset, der gik ud på at lære at tackle problemer i hverdagen: ”Det var fire gange hver uge over en periode på to måneder. Det var et fedt afbræk, som virkelig gav noget.”

MEDMENNESKELIGHED

Begge indsatte slår flere gange på betjentenes menneskelige egenskaber under samtalen.

”Medmenneskelighed fra fængselsbetjentenes side er det aller-vigtigste. Hvis tingene skal fungere, kræver det, at betjentene behandler dig med respekt. De er blevet bedre til at sætte sig ind i den enkelte fange. Det er svært, men det er dét, de gør,” siger Kim Torbjørn Andersen.

Et godt tillidsforhold mellem de to grupper er også afgørende for at opretholde en god dynamisk sikkerhed. Det er noget, som påhviler begge grupper. Man skal give noget for at få noget, men det er det ikke alle indsatte, som forstår, siger de.

Kim Torbjørn Andersen og Jan Haagensen har også forståelse for fængselsbetjentenes sikkerhedsopgaver: ”Hvis de kan lugte hash, så går de ind og visiterer, og det er deres job,” siger de.

Men har I slet ikke noget negativt at sige om fængselsbetjentene? ”Vi oplever ikke problemer. Hvis man opfører sig pænt, har man det godt. Men vi er nok også, hvad man vil kalde velfungerende indsatte,” siger Jan Haagensen med et smil.

VENDER IKKE TILBAGE

Til trods for tilfredsheden med fængselslivet har de to indsatte dog ikke tænkt sig at vende tilbage til Kriminalforsorgen. Når de til efteråret har afsonet henholdsvis to og et års straf, er det sidste gang, de ønsker at stifte bekendtskab med fængselsbetjentenes faglige udvikling.

”Jeg gider ikke mere. Det er sidste gang. Det er hårdt for børnene, og man bliver mentalt skadet, når man vænner sig til at isolere sig selv bag en dør,” siger Jan Haagensen.

”Det er slet ikke det værd. Jeg skal aldrig nogensinde ind igen,” siger Kim Torbjørn Andersen.

FRA PANOPTIKON TIL LANDSBYKOPI

Statsfængslet i Vridsløselille bliver erstattet af et nyt superfængsel på Falster i 2016. Et mere humant straffesyn skaber behov for nye fysiske omgivelser i fængslerne.

Af Anja Sønderby Nørgård, arkitekt

Nøglerne rasler, og metaldøren til afdeling D3 går op i Statsfængslet i Vridsløselille. Den lange linoleumsgang er flankeret af ti små, lysegrå metaldøre på hver side, der vidner om, at 1800-tallets mænd i gennemsnit var 14 cm lavere end i dag. Væggene er gullige, og ned fra loftet filtreres lyset gennem snavsede, rundede loftsvinduer. I gangens midterrabat står borde med ildelugtende vasketøj og et slidt bordfodboldspil.

Afdelingen er tom. Næsten da. De indsatte er på arbejde i fængslets værksteder. For enden af gangen står en mand, der har været til tandlæge og derfor er lovlig undskyldt fra arbejdet. Han byder indenfor i den syv kvadratmeter store celle, han for tiden kalder sit hjem.

På det hvidmalede gulv ligger et gråligt kludetæppe – en af de eneste personlige indretningsgenstande, der knebent har undsluppet de strenge visitationsregler. Væggene er bare og møblerne naglet til gulvet. Over sengen hænger en hylde med personlige papirer i papmapper. Ryggen af mapperne er dekoreret med udklip af letpåkledte damer og danner tilsammen en listig collage af nøgenhed på væggen, der ellers er forbudt at plastre til.

DISCIPLINENS HUS

Statsfængslet i Vridsløselille, bedre kendt som Egon Olsen-fængslet, blev bygget i 1859 ud fra panoptiske principper, der bygger på isolation og overvågning. Panoptikonets byggestil er karakteriseret ved at være cirkelformet med et centralt placeret tårn i midten, hvorfra en enkelt vagt kan overvåge samtlige indsatte, som til gengæld ikke kan se vagten eller de andre indsatte. Det er et system, hvor man potentielt altid er overvåget.

PANOPTISKE PRINCIPPER

Statsfængslet i Vridsløselille er bygget ud fra panoptiske principper om at skabe total isolation og konstant overvågning. Formålet var at skabe et bedre, mere moralsk menneske. Op til 1924 bar fangerne poser over hovedet, hver gang de bevægede sig uden for cellen.

Frej Klem Thomsen, der er forskningsadjunkt i straf og etik ved Roskilde Universitet, siger: "Tanken er, at systemet skal medføre en internalisering af disciplinen – det betyder, at de indsatte holder op med at gøre ting, som de bliver disciplineret for. På den måde venner man de indsatte til at opføre sig ordentligt."

150 år efter Statsfængslet i Vridsløselille blæser der dog nye vinde i fængselsarkitekturen. En omfattende bygningsanalyse konkluderede i 1998, at en stor andel af landets fængsler og arresthuse var utidssvarende og skulle udskiftes. Første led var Statsfængslet Østjylland, som i 2006 erstattede det nedslidte fængsel i Horsens. Andet led er fængslet på Falster, som i 2016 erstatter Statsfængslet i Vridsløselille.

FÆNGSELSSIGHTSEEING

Det overordnede mål med at bygge nye fængsler er en tro på, at gode rammer hjælper de indsatte tilbage i samfundet og minimerer risikoen for recidiv – altså risikoen for at falde tilbage til kriminalitet. Det forklarer kontorchef i Kriminalforsorgens Anlægsenhed, Erik Bang.

Da Statsfængslet Østjylland blev bygget, tog Kriminalforsorgen på fængsels-sightseeing i udlandet. De fandt en teoretisk tilgang i USA's New Generations-fængsler, der i sin arkitektur gør op med det institutionelle og stræber efter at skabe normale, hverdagsagtige omgivelser.

Normalisering er i forvejen et bærende princip for Kriminalforsorgen og handler om at nedtone det institutionsprægede og bygge på måder, hvor forholdene inde i fængslerne efterligner forholdene ude i samfundet.

"Det betyder i praksis, at vi bygger åbent og lavt, og så etablerer vi faciliteter, som man også har ude i samfundet. For eksempel fitnessrum, arbejdspladser og skoler. Der bliver også bygget besøgslejligheder, så det er muligt at holde kontakten med familien. I normaliseringsprincippet ligger også, at man skal gå på arbejde, ligesom andre, og selv handle ind og lave sin mad. Alle disse principper gennemsyrrer de nye byggerier," siger Erik Bang.

NYT STAFFESYN

Behovet for nye fængsler i Danmark er opstået i takt med, at vores straffesyn har ændret sig, fortæller Trine Brun Petersen, der har skrevet en ph.d.-afhandling om adfærdsdesign med afsæt i Statsfængslet Østjylland.

"De nye fængsler bygges ud fra forestillingen om, at arkitekturen betyder meget for de indsattes trivsel og samarbejdet med de ansatte. Både ud fra et filosofisk perspektiv om, at gode omgivelser skaber gode mennesker. Men også ud fra et adfærds-perspektiv – altså hvordan adfærd påvirkes gennem den arkitektoniske ramme."

Selvom arkitekturen er hverdagsagtig, er der skruet helt op for sikkerheden i de nye fængsler. Ud over normaliseringsprincippet bygger fængslerne også på et princip om sektionering – altså opdeling inden for fængslets egne rammer.

"Det handler helt konkret om at skabe små enheder inde i fængslet, der adskiller grupper i konflikt, for eksempel rockere og bandemedlemmer," forklarer Erik Bang.

I de nye fængsler arbejder man desuden med at topsikre ydregrænsen, den såkaldte perimetersikkerhed, i form af ringmure. Fordelen ved at sikre ydregrænsen er, at man kan bevæge sig relativt frit inde i fængslet. På den måde står de nye fængsles høje sikkerhedsniveau ikke i kontrast til de bløde, humane værdier i straffefilosofien, mener Trine Brun Petersen.

DET MODERNE FÆNGSEL

Det nye fængsel på Falster er tegnet af arkitektfirmaet C.F. Møller. Fængslet er designet som en stjerneform inspireret af mindre landsbyers placering i et landligt område.

Selve fængslet er tænkt som et mindre bymiljø med varierende, rumlige oplevelser og et centralt placeret torv med en beskæftigelsesbygning og et kulturhus med bibliotek, religiøse rum, sportstilbud og en dagligvarebutik. På indersiden af muren anlægges et natur- og dyrkningsområde med plads til dyr og sportslige aktiviteter.

Arkitekturen følger den moderne straffefilosofi: "Når du sidder i fængsel, er det ikke meningen, du skal glemme verden udenfor. Det har vi forstærket i de landskabelige træk og ved at lave store vinduer i cellen, så man kan kigge ud på noget grønt og op mod himlen," siger Thomas Käszner, projektleder ved C.F. Møller.

Da tegnestuen spurgte en indsat, hvor han helst ville have et vindue i cellen, svarede han: 'I loftet' – så han kunne kigge op i himlen. "Det fortæller os noget om den udlængsel, som de indsatte oplever. Dét har været vigtigt at medtænke i designet," siger Thomas Käszner.

INDOPERERET CHIP

Nye udviklinger inden for neurologi kan påvirke fremtidens fængsler og straffesyn, spår Frej Klem Thomsen.

Neurologien skaber stadig større indblik i sammenhængen mellem hjerne og den måde, folk agerer på: "Der er tætte sammenhænge mellem, groft sagt, neurologiske defekter og dét at begå forskellige former for forbrydelser," siger Frej Klem Thomsen.

Han mener, at det vil være muligt at behandle visse typer af kriminelle medicinsk inden for en nær fremtid: "Det næste skridt er at indoperere en chip, der stimulerer hjernen til at fungere mere optimalt. Det er sci-fi indtil videre. Men det kan blive muligt om 10-20 år."

En bedre forståelse for hvorfor folk begår kriminalitet og nye teknologier gør, at vi i fremtiden i højere grad vil behandle frem for at straffe, mener Frej Klem Thomsen. Det kan få betydning for fremtidens fængsler, som må omstille sig fysisk mod en mere individuel behandlingskarakter.

Tilbage i fængslet på Egon Olsens Vej begynder de indsatte at komme hjem fra arbejde. Fra 'centralen', som de ansatte ynder at kalde det runde overvågningstårn, bliver de indsatte krydset af og lukket inde på afdelinger med linoleum og rådne vinduer.

Imens er en kopi af en landsby med højt til himlen og græssende geder under opbygning på Falster fjernt derfra.

FIRE DAGE MED FOKUS PÅ ARBEJDSMILJØET

Fængselsforbundet arrangerede arbejdsmiljødage rundt om i landet i maj. Fagbladet var med på den første dag i personalehuset i Nyborg.

Af Søren Gregersen

"Det er svært at skabe et bedre arbejdsmiljø, hvis det kun er den ene part, som vil det." Med disse ord åbnede forbundskasserer Ina Rasmussen arbejdsmiljødagen i Nyborg den 8. maj, hvor 30 arbejdsmiljørepræsentanter og andre interesserede var mødt op.

Det kunne måske lyde som en kritik af arbejdsgiveren, men det var faktisk en opfordring om, at medarbejdere og ledelse bør arbejde sammen for at styrke arbejdsmiljøet i Kriminalforsorgen.

"Vi kan skabe noget i fællesskab. Det er det overordnede budskab med de fire møder. Arbejdsmiljøet skal ikke være en slagmark," sagde Ina Rasmussen.

Og hun understregede, at der er mange gode grunde til at forbedre arbejdsmiljøet i landets fængsler og arresthuse. Både det fysiske og det psykiske.

Eksempelvis er volden mod fængselsbetjente steget markant de seneste år, og problemerne begrænser sig ikke alene til arbejdstiden. I efteråret 2013 viste en undersøgelse, at fængselsbetjente i stigende grad også oplever vold og chikane i fritiden.

PSYKISK VOLD

Voldsproblemerne blev i sagens natur taget op i løbet af dagen. Ina Rasmussen gjorde blandt andet opmærksom på, at fysisk og psykisk vold er blevet ligestillet i Arbejdsmiljøloven i 2013.

Arbejdstilsynet definerer nu vold som enten fysisk eller psykisk vold, hvor det sidste går på krænkende adfærd og trusler. Det, som tidligere blev kaldt chikaner, er altså nu vold.

Og Kriminalforsorgen har indført en multolerancepolitik, som tilsiger, at alle voldsepisoder skal politianmeldes: "Det er vigtigt, at alle bliver registreret, så vi kan lære af dem," sagde Ina Rasmussen.

Arbejdstilsynet er også opmærksom på problemerne med det psykiske arbejdsmiljø i Kriminalforsorgen. Tilsynet er ved at gennemføre en særlig indsats, hvor de foreløbig har besøgt 29 institutioner, truffet 25 afgørelser og udstedt 7 vejledninger om følelsesmæssige krav, mobning, vold og traumatiske hændelser i institutionerne.

ARBEJDSMILJØARBEJDET

Dagen blev i høj grad også brugt på at kigge på arbejdsmiljøarbejdet i Kriminalforsorgen.

Fungerer den måde, arbejdsmiljøindsatsen er organiseret på? Hvordan styrker man arbejdsmiljørepræsentanternes muligheder for at udføre deres hverv? Og hvordan bør samarbejdet fungere på tværs af Kriminalforsorgen? Emnerne blev diskuteret af deltagerne i workshops og i plenum.

De tre øvrige arbejdsmiljødage blev afholdt på Herstedvester, i Nørre Snede og i Østjylland i løbet af maj.

HVORDAN GÅR DET MED ARBEJDSMILJØET HOS JER?

CHRISTIAN JENSEN, ARRESTHUSET I ODENSE:

"Det går godt med det psykiske arbejdsmiljø hos os. Vi har lige fået en grøn smiley for kommunikation og samarbejde. Vi bruger kollegial feedback, og personalet er gode til at komme at sige, hvis der er noget."

MOGENS HØJSTRAND, STATSFÆNGSLET I RINGE:

"Vi har fået påbud fra Arbejdstilsynet om det psykiske arbejdsmiljø. Vi har haft problemer siden overfaldet på en fængselsbetjent. De problemer synes jeg ikke, at der er blevet taget hånd om."

LISE FISCHER, STATSFÆNGSLET PÅ SØBYSØGÅRD:

"Vi kan godt mærke, at vi er midt i en forandringsproces i Kriminalforsorgen på grund af reorganiseringen. Det er særligt svært for seniorenne. Det er en gruppe, som helst ikke skal tabes i løbet af processen. Mange er meget dygtige og erfarne. Det er vigtigt, at de bliver fastholdt i jobbet."

KIM VESTERBÆK, ARRESTHUSET I SVENDBORG:

"Vi arbejder meget intenst med arbejdsmiljøet og har taget hånd om mange ting. Samarbejdet med ledelsen går rigtig godt."

FORSINKET DEBRIEFING, MEN IKKE FOR SENT

Indlæg af Kent Krainer, fængselsbetjent i Arresthuset i Roskilde

Jeg startede som fængselsbetjent i januar 1999 og havde nogle fantastiske år på Vestre og oplevede mangt og meget. Jeg syntes jobbet var spændende og gav mig afveksling, hvor ikke mange dage lignede hinanden. Det tiltalte mig.

Der sker så det, at jeg løber ind i et grimt overfald i marts 2003. Et overfald, hvor en indsat med tilvirket våben stikker mig med sit våben 25 gange i ansigtet og flere steder på kroppen. Herefter følger flere timers behandling på Hvidovre Hospital.

Dengang i 2003 bliver der indkaldt til defusing og efterfølgende – cirka 14 dage senere – en debriefing. Jeg er dog stadig ramt af voldsomt chok og har svært ved at hænge sammen. Jeg har derfor ikke mulighed for at fuldføre debriefing og må forlade mødet med uforrettet sag.

Dette resulterer i, at jeg fuldstændig mister jordforbindelsen og føler en afmagt over, at jeg ikke magter denne konfrontation. Det går op for mig, at jeg ikke er mig selv, og at en indsat har knækket mit selvværd og psyke.

Efter cirka et halvt år genindtræder jeg i tjenesten og finder mine ben at stå på. Det går nogenlunde, og med tiden finder jeg min egen måde at komme videre på – gennem fortrængning og atter fortrængning. Årene går, og jeg arbejder flere steder. I Renbæk, Kærshovedgård, Esbjerg Arrest, Politigårdens Fængsel og til sidst Roskilde Arrest. Jeg oplever med tiden en uro, er nervøs og til tider bange på jobbet eller på vej til jobbet. Denne følelse tager til og sætter sig dybe spor.

I november 2013 bliver jeg angrebet af en indsat i Roskilde Arrest. Den samme følelse som jeg oplevede i 2003, dukkede atter frem af dybet. En følelse som jeg altid har frygtet, skulle vise sit ansigt igen.

Nu starter en svær tid for mig, hvor jeg indtil 21. januar 2014 forsøger at komme videre, præcis som jeg altid har gjort, men denne gang var det anderledes, og jeg måtte melde mig syg. Jeg havde det frygteligt og svingede så meget i humør og sind, at jeg ikke kunne holde det ud længere.

SVAR PÅ SORTE HULLER

Jeg starter til psykologbehandling igen, og efter længere tids samtale meddeler jeg psykologen, at jeg godt kunne tænke mig at få svar på, hvad det egentlig var, der skete dengang i 2003. Psykologen laver derefter en skrivelse, hvor hun kort beskriver mit forløb over for Vestre fængsel, og hvor hun skriver, at hun mener, det vil gavne mit videre forløb at få svar på mine mange sorte huller – et tomrum i min hukommelse, som altid har naget mig. Og eftersom en debriefing ikke blev gennemført fra min side, havde jeg aldrig hørt de andre kollegaers syn på sagen.

Jeg får etableret kontakt til HR-afdelingen på Vestre Fængsel. Denne dag står som en lettelse for mig, idet de gerne vil hjælpe og forsøger at samle de mange involverede personaler. En stor opgave da flere kollegaer var enten stoppet i systemet, havde skiftet navn eller skiftet tjenestested.

Langt om længe var der fastsat en dato, og jeg blev under hele forløbet løbende orienteret om, hvor langt de var i forløbet med at fremskaffe personaler, lokaler og andet praktisk. Jeg blev hørt, og Vestre havde en holdning og ville hjælpe mig, til trods for at jeg ikke var ansat hos dem og ikke havde været der siden 2003.

Hele mødet skulle ledes af en rutineret person, og til denne opgave valgte man Janne Hartington fra HR-afdelingen. Dagen kom, og jeg var nervøs som bare pokker og havde en kvalme uden lige. Hele den lange køretur fra Slagelse og ind til Vestre var frygtelig, og jeg overvejede kort at vende om.

Jeg havde set frem til dette møde og følte, det var nødvendigt for mig at gennemføre det, hvis jeg skulle få det bedre med mig selv. Derfor fortsatte jeg min tur, og frygten kom til skamme. Jeg blev mødt af kollegaer, som jeg ikke anede, var en del af min store livskrise. Personer som jeg alle kendte, men som jeg ikke huskede fra overfaldsdagen.

Problemet lå i, at jeg intet huskede, fra jeg bliver stukket i ansigtet med våbenet, til jeg står på kontoret. Kun små seancer husker jeg. Dog skulle det vise sig, at det jeg troede, jeg huskede bedst af alt, var foregået anderledes.

DÆKKEDE FOR STIK I ANSIGTET

I rigtig mange år har jeg flere gange om ugen drømt om overfaldet. I maredidt på maredidt har jeg set en indsat sidde oven på mig og stikke sit våben i mig gang på gang. Så kom den beretning, som to kollegaer kunne fortælle.

De er de første, der kommer til stedet og ser, at både den indsatte og jeg står op. Fangen står nærmest døren og jeg har begge hænder for ansigtet, hvor jeg dækker for flere stik. Den indsatte står foran mig og stikker sit våben i mig adskillige gange. Den indsatte har ramt mig i ansigtet og ramt en pulsåre, så blodet strømmer ud mellem mine hænder. Derudover har han ramt mig ned over panden, kinden og hovedbunden. Imens jeg dækker for mit ansigt, stikker han mig adskillige gange cirka 20 forskellige steder på venstre arm og krop. Jeg bliver efterfølgende syet med 65 sting.

Ikke fordi situationen gjorde det bedre, men det fortalte mig bare, hvor vigtigt det var for mig at få klarheden på plads og få fakta på bordet. Jeg havde i alt for mange år gået med en anderledes forestilling om dagen, og alt i alt var der så mange plusser for mig ved at gennemføre seancen med mine kollegaer, som ligesom jeg havde meget ud af den dag. Alle uden undtagelse var naturligvis påvirket af sagen, for ingen bryder sig om at se en kollega i knibe.

Derfor skal dette være en opfordring til, at det aldrig er for sent at gennemføre en debriefing. Det er simpelthen vigtigere og mere givende, end man tror, og det er en nødvendighed for alle involverede parter.

Er du gået i sort som jeg, er der egentlig ikke meget tilbage af fakta. Fakta er nemlig, at jeg havde opgivet og var i livsfare, og uden mine kollegaer er jeg sikker på, at jeg ikke havde været her i dag.

” I mareridt på mareridt
har jeg set en indsat
sidde oven på mig og stikke
sit våben i mig gang på gang.

Fængselsbetjent Kent Krainer blev udsat for et meget voldsomt overfald i Vestre Fængsel i 2003.

” Vi bliver bedre og bedre til at levere specialtilbud, der knytter sig til en bestemt gruppe. Vi kender det fra grønlænderne i Herstedvester, ungeafdelingen i Jyderup og kvinderne i Ringe.

FÆNGSLER SKAL VÆRE SOM SPECIALSYGEHUSE

I takt med at domstolene i stigende grad lader kriminelle afsone under alternative strafformer, står fængslerne tilbage med den tungere del af klientellet. Det betyder, at fængslerne bliver nødt til at specialisere sig, siger Kriminalforsorgens direktør, Johan Reimann, til Dagbladet Information.

”Vi bliver bedre og bedre til at levere specialtilbud, der knytter sig til en bestemt gruppe. Vi kender det fra grønlænderne i Herstedvester, ungeafdelingen i Jyderup og kvinderne i Ringe.”

Dermed tager han livtag med det danske fængselssystems adelsmærke; nemlig det såkaldte princip om normalisering.

Et princip som betyder, at forholdene i et fængsel skal ligne forholdene i det omgivende samfund, hvor unge, ældre, mænd, kvinder og folk af forskellig etnisk herkomst lever side om side.

Johan Reimanns planer kommer også til at påvirke et andet princip, nemlig princippet om nærhed. Hidtil har den geografiske afstand til en indsats familie vejet tungt i forhold til, hvor i landet vedkommende placeres. Men nærheden kommer fremover til at spille en mindre rolle. Vigtigere bliver det, hvor i landet den indsatte kan få det bedst mulige indhold i afsøningen; altså behandling, uddannelse og så videre.

”Og det er der ikke noget underligt i. Sådan er det også inden for hospitalsvæsnets,” siger Johan Reimann, som mener, sammenligningen med sygehuse er oplagt: ”Kriminalforsorgens opgave er at føre et menneske videre gennem et komplekst forløb, så gnidningsfrit som muligt, og bygge videre på det, der allerede er sket. Det er fuldstændig parallelt til sundhedsvæsnets.”